

تحول ایمنی معادن زغال سنگ با ایجاد پایگاه‌های امداد و نجات تخصصی

صنعت معدن، به‌ویژه معدنکاری زغال سنگ، همواره در زمره پرخطرترین مشاغل جهان قرار داشته است. این خطر ذاتی، نه یک تهدید اجتناب‌ناپذیر، که چالشی است که تنها با ایجاد، اجرا و نظارت بر یک سامانه یکپارچه ایمنی می‌توان بر آن غلبه کرد. وجود چنین نظامی که بر پایه پیشگیری، آمادگی، واکنش و بازسازی استوار باشد، تنها راه تضمین حفظ و افزایش تولید و سلامت معدنکاران، به عنوان اصلی‌ترین سرمایه این صنعت است.

به گزارش پایگاه اطلاع رسانی معدن پیشرو؛ علی بهمنی مدیر ایمنی، بهداشت و محیط زیست شرکت تهیه و تولید مواد معدنی ایران در یادداشتی به مناسبت سالگرد حادثه معدن معدنجوی طبس نوشت: یکسال پیش در چنین روزی یکی از بزرگترین حادثه تاریخ کار ایران در شرکت زغالسنگ معدنجو رخ داد که طی آن متأسفانه ۵۳ همکار معدنچی کشته شدند. تاریخ معدن زغال سنگ ایران، با حوادث تلخ و جانگدازی رقم خورده است که هر یک زنگ خطری برای فرو ریختن ساختارهای ایمنی بوده‌اند.

از فاجعه معدن زمستان یورت در دی ماه ۱۳۹۶ که به جان باختن ده‌ها تن از هموطنان انجامید، تا حوادث متعدد در معادنی چون معدنجو هریک روایتی از غفلت از ایمنی، پراکندگی مدیریت، نبود استانداردهای و فقدان قدرتمند و مناسب یک نهاد ناظر قوی و متمرکز را بازگو می‌کنند. این حوادث دردناک به وضوح نشان می‌دهند که نظام ایمنی معادن زغال سنگ کشور نیازمند یک تحول بنیادین و بازگشت به ساختاری یکپارچه، هوشمند و پاسخگو است.

فروپاشی نظام گذشته و پراکندگی موجود

در سال‌های نه چندان دور، اغلب معادن زغال سنگ کشور زیر نظر شرکت‌های بزرگی مانند ایمیدرو و ایمپاسکو اداره می‌شدند. در آن ساختار متمرکز، یک نظام یکپارچه ایمنی حاکم بود که شامل استانداردهای مشخص، آموزش‌های مستمر، بازرسی‌های دوره‌ای و وجود تیم‌های تخصصی امداد و نجات تحت مدیریت واحدی می‌شد. این یکپارچگی امکان نظارت، کنترل و ارتقای مستمر ایمنی را فراهم می‌آورد.

اما به دنبال سیاست‌های واگذاری معادن به بخش خصوصی، این چارچوب منسجم دچار فروپاشی شد. با پراکنده شدن مدیریت معادن میان شرکت‌های متعدد، هر مجموعه با توان مالی، دانش و اولویت‌های متفاوت به موضوع ایمنی نگریت. در نبود یک نهاد یکپارچه مقتدر و مجموعه‌ای قوانین مناسب الزام‌آور، ایمنی اغلب به اولین قربانی کاهش هزینه‌ها و رقابت‌های اقتصادی تبدیل شد. نتیجه این شد که امروز با مجموعه‌ای از معادن روبه‌رو هستیم که فاقد انسجام در مدیریت ایمنی هستند و همین امر احتمال وقوع حوادث را افزایش داده و در صورت بروز حادثه، هماهنگی برای انجام عملیات نجات را با چالش‌های جدی مواجه می‌کند.

تکامل پایگاه‌های امداد و نجات

در این میان، پایگاه‌های توسعه ایمنی و امداد و نجات معادن زغال سنگ که عمدتاً در مناطق اصلی معدنی مانند البرز شرقی و غربی، کرمان و طبس مستقر هستند، نقشی کلیدی و تحول‌آفرین می‌توانند ایفا کنند. اما درک این نقش مستلزم نگاهی به تاریخچه تکاملی این پایگاه‌ها است.

ایده این مراکز در ابتدای دهه ۹۰ شکل گرفت، در آن سال‌ها مقرر شده بود ۶ پایگاه آموزشی در نقاط مختلف کشور ایجاد شود. مأموریت اصلی این مراکز، آموزش نیروهای معدنی در حوزه ایمنی تعریف شده بود. به تدریج نقش این پایگاه به امداد و نجات محدود شد و به عنوان یک مطالبه جامعه زغالسنگ کشور قرار گرفت. بعد از بروز حادثه زمستان یورت این مطالبه به صورت جدی تری طرح و در نهایت مقرر شد با همکاری وزارت صمت و شرکت تهیه و تولید مواد معدنی ایران ۴ پایگاه در نقاط مهم زغالسنگی کشور ایجاد شود. فرآیند تأمین تجهیزات و ساخت این پایگاه‌ها از سال ۹۶ و ۹۷ از طریق ایمپاسکو شروع شد و در نهایت به منظور ایجاد تمرکز بر ساخت پایگاه‌ها طرح ساخت و تجهیز پایگاه‌های امداد و نجات با محوریت ایمیدرو ایجاد شد و بصورت جدی فرآیند ساخت و تجهیز ادامه یافت. به گونه‌ای که در حال حاضر پایگاه طبس به عنوان مهمترین و بزرگترین پایگاه معدن زغالسنگ کشور افتتاح شده و پایگاه‌های زمستان یورت، البرز شرقی و غرب مازندران تجهیز شده و پایگاه البرز مرکزی در مراحل پایانی ساخت قرار دارد و با حل مشکل پایگاه کرمان بزودی فرآیند ساخت این پایگاه شروع خواهد شد.

همزمان با ساخت، ایده ابتدایی این پایگاه‌ها اجرای سیستم واکنشی امداد و نجات بوده است و با توجه به اهمیت ایجاد یک سیستم پیشگیرانه در حوزه ایمنی با ارائه پیشنهادات کارشناسی و تدوین شرح وظایف جدید، گام بلندی در راستای تکامل آنها و ایجاد سیستم پیشگیرانه برداشته شد. بر این اساس، مأموریت این مراکز از «امداد و نجات» صرف، به سمت «توسعه ایمنی» گسترش یافت. این تغییر، یک تحول پارادایمی از «واکنش» به «پیشگیری فعالانه» است.

پایگاه‌های توسعه ایمنی؛ قلب تپنده نظام یکپارچه آینده

اکنون این پایگاه‌ها با پتانسیل کامل، می‌توانند به ستون فقرات ایجاد سیستم یکپارچه توسعه ایمنی و سامانه یکپارچه مدیریت بحران معادن زغال سنگ

در سطح کشور تبدیل شوند. این نقش حیاتی در چند محور قابل تعریف است:

ایجاد سیستم یکپارچه توسعه ایمنی معادن زغالسنگ در وزارت صمت: با تبدیل طرح فعلی به مرکز توسعه ایمنی و امداد و نجات معادن زغالسنگ کشور می توان برای اولین نظام یکپارچه توسعه ایمنی و نظارتی مرتبط با دامنه فعالیت های وزارت صمت را ایجاد کرد. شرح وظایف این مرکز تهیه شده و در اختیار وزارت صمت قرار دارد و نیاز است از طرف مدیران ارشد وزارت صمت شرایط ارتقای طرح ساخت و تجهیز پایگاهها به مرکز توسعه ایمنی و امداد و نجات معادن زغالسنگ کشور ایجاد فراهم و کلیه امور مرتبط با این نظام در این مرکز برنامه ریزی، سیاست گذاری و اجرا شود. این یک فرصت فوق العاده مهم است و نیاز به توجه ویژه سیاست گذار در وزارتخانه های صمت و کار دارد.

نظارت و بازرسی مستمر: پایگاهها می توانند به عنوان بازوی اجرایی و ناظر وزارت کار، وزارت صمت مسئولیت بازرسی دوره های و اعمال استانداردهای اجباری ایمنی در تمامی معادن (اعم از دولتی و خصوصی) در حوزه عملیاتی خود را بر عهده بگیرند.

آموزش و توانمندسازی: ایجاد یک سامانه یکپارچه آموزشی برای کلیه نیروهای شاغل در معادن، از کارگران تا مدیران، بر اساس جدیدترین استانداردهای جهانی و برگزاری دوره های مستمر و الزامی

پایش و پیشگیری: استفاده از فناوری های نوین و هوشمند سازی (مانند سامانه های پایش آنلاین گازها،) برای رصد مستمر شرایط معادن و پیش بینی و پیشگیری از وقوع حوادث احتمالی.

استانداردسازی و پژوهش: تدوین و به روزرسانی دستورالعمل ها و روش های ایمنی متناسب با شرایط معادن ایران و انجام پژوهش های کاربردی برای رفع چالش های ایمنی.

مدیریت بحران یکپارچه: در کنار نقش پیشگیرانه، این پایگاهها با دارا بودن نیروهای مجرب و تجهیزات پیشرفته امدادی، می توانند به عنوان مرکز فرماندهی عملیات نجات در حوادث معادن در منطقه خود عمل کرده و هماهنگی کامل بین تمامی نیروها را برقرار کنند.

فاجعه های گذشته باید چراغ راه آینده باشند. بازگشت به دوران مدیریت متمرکز معادن نه ممکن است و نه مطلوب، اما بازآفرینی حکمرانی یکپارچه توسعه و ارتقای ایمنی در این پایگاهها یک ضرورت انکارناپذیر است. پایگاههای توسعه ایمنی و امداد و نجات، با تکیه بر ظرفیت های انسانی و تجهیزاتی خود و با اتخاذ رویکردی پیشگیرانه و یکپارچه، می توانند آن نهاد ناظر و حامی قدرتمندی باشند که حلقه مفقوده ایمنی در معادن زغال سنگ پس از واگذاری ها است. سرمایه گذاری و تقویت این پایگاهها به معنای سرمایه گذاری بر روی امنیت و جان هزاران معدنکار ایرانی و تضمین پایداری و توسعه مسئولانه این صنعت استراتژیک است. زمان آن فرا رسیده که این مراکز از حاشیه به متن مدیریت ایمنی کشور بازگردند و نقش تاریخی خود در ایجاد تحول ایمنی را ایفا کنند.